

Miklósi Márta: Hálózatok a művelődés és a felnőttképzés világában (Debrecen, Debreceni Egyetem BTK Nevelés- és Művelődéstudományi Intézete - Nemzeti Művelődési Intézet, 2020, 308 oldal ISBN 978-963-651-547-8)

A kiadvány a Durkó konferenciák sorához illeszkedik, amely konferenciák 2006-tól kerülnek megszervezésére Durkó Mátyás emlékére. Durkó Mátyás (1926-2005) alapította a népművelés szakot, amely 1956-ban a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Pedagógiai Tanszékén jött létre, először ún. C szakként, két tanárszakkal rendelkező hallgatók vehettek fel. Durkó Mátyás nevéhez köthető az andragógiai diszciplína alapjainak lerakása is, 1968-ban megjelent *Felnőttnevelés és népművelés* című könyvével. „A magyar andragógiai tudományág ebből a könyvből „bújt elő”, akárha úgy, mint Dosztojevszkij szerint az orosz prózairodalom Gogol „köpönyegéből”” – fogalmaz Csoma Gyula. Amit a mai közhasználatban átfogóan leginkább felnőttoktatásként és felnőttképzésként értelmezünk és emlegetünk, az Durkó műveiben következetesen felnőttnevelésként jelenik meg, emellett a durkói gondolkodásban a nevelés mellé, másik alapkategóriaként, a művelődés társult. Munkájának eredményei az andragógiai tudományosság alapvonulatát alkotják, megteremtve azokat a műveket, amelyek mind a mai napig az andragógia tudományterület alpművei. Tanszék és szakalapító tevékenysége mellett fontos megemlíteni tudományszervezésben betöltött szerepét is, 1976-ban az ő kezdeményezésére alakult meg a Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottságának Felnőttnevelési Albizottsága, amelynek két cikluson át az elnöke volt. Fáradhatatlan volt, konferenciákat szervezett és konferenciákon képviselte választott tudományát, nemzetközi kapcsolatokat épített, publikált – ez utóbbi területen szinte egészen haláláig aktív volt.

Szak- és tanszékalapítónkra emlékezve, munkássága előtt tisztelegve, halálát követően két évente konferenciát szervezünk. Az I. Durkó Mátyás Konferencia és Jubileumi Szakmai Találkozó - a Debreceni Egyetem BTK Művelődéstudományi és Felnőttnevelési Tanszék általi - megszervezésére 2006-ban került sor, mégpedig a képzés 50. évfordulója, az alapító, Durkó Mátyás professzor születésének 80. évfordulója, és az önálló tanszékké válás 35. évfordulója alkalmából. A második konferenciára 4 évet kellett várni, 2010-ben került megszervezésre Nemzetnevelés – Felnőttnevelés – Közművelődés Tudományos Konferencia és Szakmai Találkozó Karácsony Sándor

és Durkó Mátyás emlékére címmel, rendhagyó módon nem Debrecenben, hanem Földesen. 2012-től kezdődően kétévente szerveztük meg a konferenciát, minden páros év júniusában vártuk a hazai és határon túli szakembereket rendezvényünkre.

A harmadik konferencia a Közoktatás – Felsőoktatás – Felnőttképzés – Közművelődés Tudományos Konferencia és Szakmai Találkozó Karácsony Sándor és Durkó Mátyás emlékére címet viselte 2012-ben, a Debreceni Egyetem megalakulásának 100. jubileumi évfordulója rendezvénysorozata részeként került megszervezésre.

A 2014-es konferencia a „Közösségi művelődés – közösségi tanulás” címet viselte, és korábbi tanszékvezetőnk, Rubovszky Kálmán halálát követően nemcsak Durkó Mátyás, hanem Rubovszky Kálmán emlékére is szerveztük. 2016-os konferencián a „Népműveléstől a közösségi művelődésig” címmel került megszervezésre, a 2018-as a „Közösségek a művelődés és képzés világában” címet viselte.

A 2020-as konferencia a pandémia miatt rendhagyó módon – adaptálódva a kialakult helyzethez – nem jelenléti, hanem online formában került megszervezésre „Hálózatok a művelődés és felnőttképzés világában”, de szerencsére ebben az évben sem szakadt meg a hagyomány, hogy kétévente találkozhassanak a témában érdekelt szakemberek tudományos eszmecserére. A 2022-es konferencia a világjárványt követően kialakult sajátos helyzetre reagálva az „Innovációk a művelődés és felnőttképzés világában” témakörre épülve került megszervezésre.

Minden Durkó Mátyás emlékére szervezett konferencia hasonló programmal szerveződik, először a kollégák megkoszorúzzák Durkó Mátyás, és 2011 után már Rubovszky Kálmán sírját, ezt követően ünnepélyes megnyitóra, plenáris előadásokra, szekcióelőadásokra, poszterbemutatókra, kulturális programokra kerül sor. A konferencia-sorozathoz kapcsolódik a Durkó Mátyás Emlékérem. 2006-ban alapította a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar akkori Andragógia Tanszéke, ma Művelődéstudományi és Humán Tanulmányok Tanszéke és a Magyar Tudományos Akadémia Andragógia Albizottsága. Az emlékérmet minden Durkó Konferencia keretében adja át a két egység aktuális vezetője annak a szakembernek, aki a művelődés és a felnőttkori tanulás szervezésével foglalkozó képzések és szakmák terén kiemelkedő teljesítmény nyújtva segítette ezek fejlődését, fejlesztését. A díj alapítóihoz csatlakozott 2020-ban a Nemzeti Művelődési Intézet is, így ekkortól már a három szervezet vezetői adják át a kiemelkedő tudományos életműdíjat. A díjat 2006-ban Maróti Andor, 2010-ben Harangi László, 2012-ben Csoma Gyula, 2014-ben Horváth Margit, 2016-ban Sári Mihály, 2018-ban Boga Bálint, 2020-ban Kleisz Teréz, 2022-ben Szabó Irma kapta.

A 2020-as konferenciához kapcsolódóan most megjelent kötet az elhangzott legérdekesebb előadások írásos verzióját tartalmazza, egységes formában. A kötet egyszerű, ugyanakkor elegáns megjelenésű, könnyen forgatható, több mint 300 oldalon keresztül mutatja be a vizsgálat tárgyát, és ad teljes képet a hálózatok művelődés és felnőttképzés világában történő megjelenéséről.

Felépítése jól strukturált, egy rövid szerkesztői előszó után haladunk előre a közművelődési kutatások (1. fejezet) vizsgálatát követően a felnőttek a tanulás és képzés világában (2. fejezet) témakörén át a harmadik nagy szerkezeti egységig, az online és offline közösségi hálózatok vizsgálatához (3. fejezet). A szerzők által bemutatott témakörök számos izgalmas kérdést vetnek

fel: érdekes tanulmányokat olvashatunk a kistelepülések közművelődési fejlesztési lehetőségeitől kezdve az online táborszervezésen át a jogszabályi környezet vizsgálatán keresztül a blogok és vlogok szerepéig.

A kötet, ahogyan a címe is mutatja, a művelődés és a felnőttképzés világában működő hálózatok világába kalauzol el minket, roppant érdekes és változatos témájú tanulmányokkal. A hálózat kutatás jelenleg az egyik legdinamikusabban fejlődő tudományterület, mostanra nem maradt szinte olyan terep, ahol nem indultak volna meg hálózat kutatások. A huszonegyedik században elengedhetetlen a komplex rendszerek vizsgálata, így a közművelődés és a neveléstudományé is, hiszen számos olyan kapcsolatot, mintázatot lehet felderíteni, amelyekkel vizsgálhatóvá válnak az együttműködések és az egymáshoz való viszonyok.

A kötet három részben vizsgálja a hálózatok egy-egy elemét a felnőttképzés és művelődés területén. A könyv első része hat közművelődési kutatást mutat be. Az első tanulmányban, amely Fekete Rita tollából született, a szerző egy település példáján keresztül járja körbe a közművelődés rendszerét a közösségek tükrében. Túristvándit, egy Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei kistelepülést vizsgálta kvalitatív és kvantitatív módszerekkel, amelyből elkészült a településről egy SWOT-analízis is. A közösségi felmérés módszere és a közösségépítés hatása, gyakorlati alkalmazásának eredményei nem csak Túristvándira relevánsak, hanem minden hasonló szerkezetű település számára is, ezért a tanulmány nagyon hasznosnak tekinthető, eredményei más településekre is adaptálhatóak.

A második tanulmányban, amely Horváth Fani és Mohos Edina munkája, a fiatalok közművelődés területén történő elérésének lehetőségeiről, nehézségeiről olvashatunk. Az írásból kiderül, hogy az ifjúság rendkívül összetett, változásokra érzékeny korcsoport, alapvetően a modernizáltságban hisz, így számukra a hagyományőrzés, a népművészet és egyéb múltbéli értékek kevésbé kerülnek előtérbe. Az értékek, hagyományok átörökítésére esetükben a virtualizált, innovatív lehetőségek igénybevétele által lehet eredményes, a közművelődési intézmények bevett marketing felületeihez jellemzően tartozó nyomtatott sajtó, poszter, plakát, az offline felületek elérésükre elavultnak bizonyulnak. A közösségi média jelentős hatással van az ifjúságra, így elérésük érdekében az online jelenlétre kell nagyobb hangsúlyt fektetni. A szerzők egyetértenek abban, hogy a fiatalokkal való munka és sikeres bevonásuk a közművelődésbe csak a korosztály mélyebb, akár kifejezetten helyi szintű megismerése által valósulhat meg.

A harmadik tanulmány Kocsis Mihály, Koltai Zsuzsa és Reisz Teréz írása, amelyben a Baranya megyei községek közművelődési helyzetét vizsgáló 2019-2020-as kutatásuk eredményeiről olvashatunk. A szerzők rétegzett mintavételi eljárással kialakított mintát vizsgáltak, 29 település közművelődési és közösség-szervezési állapotát tárták fel strukturált interjúk segítségével. A tanulmányban részletesen bemutatásra kerül a vizsgált kistelepülések demográfiai jellemzőinek közművelődésre gyakorolt hatása, a humán erőforrás gazdálkodás biztosításának módja, valamint a közösségi aktivitás – részletesen foglalkozva a fesztiválokkal, bállokkal, nemzetiségi hagyományok ápolásával, hagyományőrző nyári táborokkal. A tanulmány legfontosabb része a kommunikáció témakörét vizsgálja, körbejárja azon kérdéseket, hogy mennyire tartják eredményesnek a közösség-szervezők kommunikációját a helyiek, mennyire tekinthető eredményesnek a kapcsolati háló. A szerzők a tanulmány konklúziójában megállapítják, hogy az a

helyi társadalom képes identitását megőrizni, ahol a méltányos megélhetési források előteremtését a térségi munkaerőpiac kínálata támogatja, ahol a helyi közösségek művelődési tereinek infrastruktúrája rendelkezésre áll, valamint ahol a helyi társadalmat ismerő, annak igényeire reflektáló művelődési szakember segíti az önszerveződésre képes civil szervezeteket.

A negyedik írás Marosán Gréta – Márkus Edina tollából született, célja a kulturális alapú gazdaságfejlesztéshez kapcsolódó fontosabb fogalmak és elméleti munkák bemutatása. A tanulmány szorosan kapcsolódik a Helyi szellemi, épített és természeti örökségen alapuló kulturális gazdaságfejlesztés című, terepkutatásra és interjúk vizsgálatra épülő kutatáshoz. A szerzőpáros munkájában körbejárja a legfontosabb kapcsolódó fogalmakat, így kitér az ökonómia, helyi gazdaság, kulturális innováció, kreatív gazdaság és kulturális alapú gazdaságfejlesztés definícióinak elemzésére. A tanulmány második részében a kreatív gazdaságfejlesztés témakörében született legfontosabb írásokat elemezve a szerzők megvizsgálják, hogy milyen érték-orientációkat különböztetünk meg, milyen értékek tehetnek egy települést kreatívvá. Végül a kultúracentrikus és gazdaságcentrikus értékorientáción alapuló koncepciók kapcsán a szerzők megalkotnak egy saját eszköz egy koordináta rendszer segítségével, amelynek egyik tengelyén az értékorientáció, a másik tengelyén a kezdeményezés kiindulása helyezkedik el, ezzel az innovatív eszközzel ugyanis könnyebben leírhatók, bemutathatók, megismerhetők a kulturális alapú gazdaságfejlesztési kezdeményezések.

A következő írás, Miklósi Márta tanulmánya a minőség közművelődésben betöltött szerepével foglalkozik, a kapcsolódó alapfogalmak bemutatásán keresztül. A tanulmányban részletesen olvashatunk a minőség stratégiai kérdéssé válásáról, a minőség definícióiról, a minőségelvű működésről. A tanulmány legfontosabb fejezete a minőség közművelődés rendszerében történő értelmezéséről szól, kitérve az észlelt minőség két összetevőjének, az elvárt és a tapasztalati minőségnek a bemutatására, valamint a Rés-modell közművelődésben történő alkalmazására. A tanulmány utolsó fejezete körbejárja, hogy milyen főbb hasonlóságok és eltérések fedezhetők fel a termelő-szolgáltató és közművelődési intézmények között, elemezve, kit értünk szolgáltató és vevő, valamint látens igények alatt, vizsgálva, miért meghatározóak az emberi kapcsolatok a jelzett kérdésben.

Az első rész utolsó, hatodik írása Széman Emese Rózsa tanulmánya, aki egy online tábor – a zsoboki, internet és térerő nélküli tábor - megszervezésének tapasztalatait mutatja be tanulmányában. Az Aranka György Ifjúsági Anyanyelvi Tábort a kalotaszegi Zsobokon szervezik meg, 2009 óta. A zsoboki Aranka-tábor, a régióban egyedülálló tevékenységgel, az anyanyelvi kultúra megtartása és továbbadása, az általános műveltség, a viselkedés- és magatartáskultúra fejlesztése mellett a közösségépítést, kapcsolatteremtést is szolgálja. Kettős kihívás elé állította a pandémia a szervezőket, hogyan lehet megtartani a tábor szellemiségét, hagyományait, a meglévő keretekhez igazítani a programokat, illetve kihasználni az online tér adta lehetőségeket. A tanulmányból megtudhatjuk, hogyan lehet megteremteni azt a közösséget megerősítő „Zsobok-érzést”, amelyet a táborozók hónapokig, évekig emlegetnek, hogyan lehetett a nehézségek ellenére is sikeres az AIT első online tábora ebben az időszakban.

A kötet második részegysége a felnőtteket vizsgálja a tanulás és képzés világában.

Beszédes Viktória tanulmányában a felnőttnevelési szakemberek tevékenységét meghatározó jogszabályi környezetet vizsgálja, összehasonlítva a hazai és a szerbiai jogszabályokat. Munkájában abból indul ki, hogy a felnőttnevelés, mint szakma professzionalizációjára jelentős hatással bír a jogszabályi környezet, amely első sorban a szakmai tevékenység gyakorlati megvalósulásának szabályozásáért a felelős. A szerző kutatása eredményeiből azt az általános következtetést vonja le, hogy a szerbiai jogi előírások és stratégiák mélyrehatóbban foglalkoznak a felnőttnevelési szakemberek témakörével, mint a magyarországi jogszabályok, ahol a felnőttek általános iskolai és az államilag elismert felnőttnevelési intézmények szakkáderére komoly előírások vonatkoznak. Az andragógus szakemberekkel kapcsolatban megemlíti az andragógia alapképzés megszűnését, ami azt jelenti, hogy ez a szakma alapképzés nélkül maradt, így a szerző végső konklúzióként arra következtet, hogy Magyarországon a felnőttnevelési szakemberek professzionalizációja gyengébb, mint Szerbiában.

A második írás Boga Bálint tollából született, az informális kulturális tanulás incidentális mellékágaival foglalkozik. A szerző az alapfogalmak (informális tanulás, incidentális tanulás, műveltség, általános műveltség) tisztázása után kifejti, miért csak a kulturális tudástartalom terjedését érinti munkájában, azon belül is a mindennapi élet menetében teljesen „véletlenszerű” tanulás kérdéskörét járja körbe. Az „enpassant” learning fogalmának bemutatását követően példákkal színesíti a vizsgált témakört, mégpedig két területen: a gyakorlati, legtöbbször gazdasági jellegű ismertető, valamint a közösségi zárt és nyitott tereken elhelyezett, kulturális ismereteket tartalmazó leírások vonatkozásában.

A harmadik írás Fábián Gyöngyi nevéhez köthető és az igazított metaforaanalízis (IMA) felnőttképzésben történő alkalmazhatóságával foglalkozik. A szerző megállapítja, hogy a metaforaelemzés a nézetek feltárásának kvalitatív módszereként alkalmas lehet mind kutatási mind fejlesztési célokra. Munkájában a hagyományos metaforaelemzés módszert a kognitív nyelvészeti ismeretei felhasználásával kialakított Igazított Metaforaelemzés eljárását alkalmazva, az irányított konstrukcióellenőrzés technikájával kiegészítve mutatta be. A bemutatás során áttekintette az IMA módszer alkalmazásának folyamatát, összevetette a folyamat két szakaszának hasonlóságait és különbségeit, valamint megvizsgálta az irányított konstrukcióellenőrzés technikához szükséges metaforakonstrukció ábráját. Fábián Gyöngyi a bemutatott eljárást különösen figyelmébe ajánlja mindazoknak, akik a felnőttképzés valamely területén a résztvevők nézeteinek megismerésében kívánnak izgalmas, újszerű és hatékony eszközt alkalmazni.

Márkus Edina A felnőtt tanulók tanulási motivációjának hazai vizsgálata címet viselő tanulmánya kimutatja, hogy a felnőtt tanulás eredményességének feltétele, hogy ismerjük a hallgatók motivációját, érdeklődési területeit. Ennek eléréséhez elengedhetetlen a képzési tartalmak, tanulási formák fejlesztése. Nem előzmények nélküli a felnőtt tanulók sajátosságainak kutatása, több hazai és nemzetközi felmérés foglalkozik a felnőtt tanulók aktivitásával, motivációjukkal, a tanulásuk akadályainak vizsgálatával. Márkus Edina jelen kutatásában ezen folyamatokat vizsgálja magyarországi vonatkozásokban.

Németh Balázs A felnőttoktatói professzió fejlesztése az Erasmus+ KA2 intall projekt keretében című tanulmányában arra próbált rámutatni, hogy milyen érdekes és különleges folyamat mentén alakult az elmúlt negyedszázadban a felnőttoktatói professzió fejlesztése az Európai Unióban.

Vizsgálta, hogy ezen történések milyen módon kapcsolódtak a felnőttek tanulását és tanítását vizsgáló összehasonlító elemzések és kutatások minőségi megújításához. Felveti a kérdést, hogy vajon a magas szintű szaknyelvi képességet és kutatói kompetenciát és tájékozottságot feltételező területen miért vesz részt olyan kevés hazai szakember az együttműködésre és partnerségre építő tevékenységben. Ugyanakkor megerősíti, hogy már az is nagy eredmény, hogy az olyan projekt-alapú innovációk, mint például az INTALL lehetőséget teremt arra, hogy a szakemberek minőségi ismereteket gyűjtsenek osszanak meg szakmai és tudományos közösségekben nemzetközi trendek figyelembevételével.

Szeitz János tanulmányában a felnőttfejlesztés kérdéseit vizsgálja korunk társadalom és gazdaságpolitikai viszonyaiban. A felnőttfejlesztés krízisének vizsgálatából indul ki, majd a felvetett kérdésekre keres szükséges, lehetséges és elégséges válaszokat. Megvizsgálja, hogyan történik meg a társadalmi ismeretek fejlesztése szükségességének felismerése a hatalom részéről Németországban elemezve, hogyan működhet sikeresen a demokrácia. Kitér a cselekvésre történő önkényszerítés kérdésének vizsgálatára, elemezve Kurt Lewin mezőelméletét, majd kifejti, hogyan történik a felkészülés a társadalmi változások irányítására, hiszen – osztva Knowles meglátását – korunk társadalma nem várhatja meg, hogy a következő generáció megoldja a problémáit.

A kötet harmadik szerkezeti egysége az online és offline közösségi hálózatokat vizsgálja, négy tanulmánnyal.

Az első írás Csaba Alexa tollából született, Hangadók az ifjúság szociális életében címmel. A szerző célja, hogy bemutassa, hogyan formálják az úgynevezett hangadók az ifjúság személyiségét, és a szocializációs folyamatot, kitérve a szociális kompetencia, szocializációs közeg, „screenagerek” fogalmának bemutatására. Empirikus kutatásában – 126 fő töltötte ki az online kérdőívet – arra volt kíváncsi, hogy kik a fő hangadók, motivátorok, példaképek az ifjúság életében és hogy ezek a személyek hogyan képesek hatni a fiatalokra. A szerző végső konklúziója szerint napjaink ifjúsága egyszerre képviseli a múlt és a jelen értékeit, felnéznek családjukra, tisztelik és becsülik őket, fontosnak tartják azt a szociális környezetet, amelyben élnek, mindemellett pedig maximálisan kihasználják a digitális világ nyújtotta lehetőségeket, amely nélkül ez a generáció az életet már el sem tudja képzelni.

A második tanulmányban az IKT, mint közösségépítő eszközt ismerhetjük meg a Debreceni Egyetem Nevelés- és Művelődéstudományi Intézetében a COVID helyzet tükrében, Herczegh Judit írásából. A szerző abból az alapvetésből indul ki, hogy a 21. században a technológia fejlődésével párhuzamosan az oktatási rendszerek megkérdőjeleztek és megkérdőjeleznek technológiai alapú eszközöket integrálni a pedagógiai és adminisztrációs tapasztalatok és gyakorlatok javítása érdekében. Megállapítja, hogy az IKT eszközök használata sokrétűen épül be az oktatási gyakorlatba, ugyanakkor nem csupán a formális tudásátadás képességét kell ezen eszközök segítségével kiterjeszteni, de a virtuális térben létre kell hozni azokat a tudás bázisokat és tudáselemeket, amelyek a hallgatókat közösség szintjén szólítják meg és a jelenlétüket formális közösségi jelenlétként értelmezik. Bemutatja, milyen elektronikus tanulási felület és facebook csoport működik a vizsgált intézetben és konkrétan milyen változásokat hozott az IKT

eszközrendszer kiépítése és használata.

A harmadik írás ebben a szerkezeti egységben Tímea Mária tanulmánya, amelyben az archetipikus szimbólumokat vizsgálja a hálózatépítésben. A szerző munkájában abból indul ki, hogy a globalizálódás olyan időszakában élünk, amelyben a nevelés eddigi paradigmái alkalmatlanná váltak a pedagógia új kihívásainak való megfelelésre és egy új pedagógiai paradigma kibontakozása történik. Kifejti, miért fontos a szimbólumok alkalmazása a társas jól-lét megteremtésében, majd részletesen bemutatja kutatását, amelyben az autizmusra utaló viselkedést mutató gyermekek integrációjának alkalmával vizsgálták meg kortárs közösségeikben a társas jól-lét megteremtésének lehetőségeit. Kétcsoportos pedagógiai kísérletet végeztek, ehhez kapcsolódóan 40 vizsgálatot elemeztek, elemezve a háttér adatok hatásait is. A kialakított modell előnye, hogy a beilleszkedési nehézséggel küzdő személyek integrációját segítheti, emellett növelheti a tanulás eredményességét, s ezáltal a társadalmi beilleszkedés esélyeit.

Az utolsó tanulmány Kenyeres Attila Zoltán és Szabó Eszter közös munkája, a blogok és vlogok szerepét vizsgálja a tanulásban és a tudományról szóló ismeretek megszerzésében – egy debreceni egyetemisták körében végzett kutatás alapján. Empirikus kutatásukban azt vizsgálták, hogy milyen szerepet játszanak a YouTube-on található videoblogok a fiatalok mindennapos tanulásában és ismeretszerzésében. Az online kérdőívet a debreceni egyetemisták Facebook csoportjában tették közzé, a kérdéseket a témában fellelt szakirodalom alapján állították össze, három hipotézist fogalmaztak meg. Összességében elmondható, hogy a megkérdezett egyetemisták túlnyomó többsége gyakran használja a YouTubeot ismeretszerzési és tanulási célokra is; egy-egy tudományterületben történő elmélyedés helyett elsősorban az általános ismereteket és érdekességeket tartalmazó videoblogok bizonyultak a legnépszerűbbeknek és a tutorial videók kapcsán leginkább az informatikával kapcsolatos témákban, a praktikák/trükkök/barkácsolás területén találnak azonnal hasznosítható gyakorlati tippeket a megkérdezettek.

A tanulmánykötetben megjelenő írások tartalmának rövid ismertetését követően megállapíthatjuk, hogy jelen kötet szerzői arra vállalkoztak, hogy az eddigi tapasztalatokat és elméleteket rendszerezve részletes és átfogó képet adjanak a hazai aktuális közművelődési és felnőttképzési kutatásokról, nemcsak hazai, hanem a határon túli viszonyokat elemezve, többek között szerbiai és romániai esetpéldákat is felsorakoztatva. A kötet felvonultatja napjaink legfontosabb hazai elméleti írásait és kutatásának összefoglalóit a művelődés és felnőttképzés világában működő hálózatokhoz kapcsolódóan, mindezt igényes, jól strukturált és szerkesztett formában. Ajánljuk mindenkinek, aki érdeklődik a téma iránt és szeretné megismerni a legújabb hazai írásokat ebben a témakörben.